

ŠTO JE SOCIOLOGIJA?

---

lat. **societas** društvo, zadruga, savez; grč. **logos** znanost

- **SOCIOLOGIJA** – znanost koja **proučava društva** i **načine** na koje ta društva oblikuju **ponašanje, vjerovanja** i **identitet ljudi**
  - *sociologija se bavi društvenim životom u čitavom njegovom opsegu - od slučajna susreta na ulici do globalnih procesa*
  - *sociologija nam samo pomaže uočiti i bolje razumjeti različite aspekte svijeta u kojem živimo*
- **SOCIOLOGIJA** – znanost koja se bavi sistematskim proučavanjem **društvenog života, društvenih skupina** i **društva**, s posebnim naglaskom na moderna, industrijalizirana društva

SOCIOLOGIJA – znanost koja **proučava društva**
i **načine** na koje ta društva oblikuju **ponašanje**,
vjerovanja i **identitet ljudi**

prizor iz filma „Bogovi su pali na tjeme”

SOCIOLOGIJA I ZDRAVORAZUMSKO RAZMIŠLJANJE

- *Za punoga Mjeseca raste broj kaznenih djela, samoubojstava, opijanja i ubojstava.*
- *U slučaju nevolje, prije će vam biti pružena pomoć ako je oko vas mnogo ljudi.*
- *Velika oskudica i bijeda stanovništva u nekoj zemlji povećavaju vjerojatnost izbijanja pobuna ili revolucija.*
- *Žrtve ubojstva obično ne poznaju ubojicu.*
- *Tipičan glasač na izborima odlučuje o kandidatu na osnovi političkih programa i stavova koje ovaj nudi.*

NE

NE

NE

NE

NE

Zdravorazumski vs. znanstveni način razmišljanja

(link na video koji smo gledali na nastavi)

<https://drive.google.com/file/d/0B3j3fkaAq7drekJOVFFSZXdLOUE/edit?usp=sharing>

SOCIOLOGIJA I ZDRAVORAZUMSKO RAZMIŠLJANJE

- **zdravorazumsko razmišljanje** – svakodnevno iskustvo i razmišljanje „običnog čovjeka”

- **sociologija** (4 točke po kojima se razlikuje od zdravog razuma - Z. Bauman):
  1. pravila odgovornog govora
  2. opseg polja
  3. način razumjevanja i objašnjenja događaja i okolnosti
(pojedinač se smatra neovisnim o društvu i ne vidi društveni utjecaj na njegovo djelovanje, npr. odabir kandidata na izborima)
  4. propitkivanje „očitoga” i „neupitnog”
(bez znanstvenog skepticizma Zemlja bi i dalje bila ravna ploča i u središtu svemira)

SOCIOLOŠKA IMAGINACIJA (C. Wright Mills)

- **SOCIOLOŠKA IMAGINACIJA** – sposobnost shvaćanja odnosa između pojedinca i društva, između biografije pojedinca i povijesti društva
- mogućnost **izdizanja iznad osobnog**, svakodnevnog iskustva i sagledavanje sebe i drugih **iz šireg vidokruga**
– *primjer s nezaposlenošću, ratom, brakom...*
- prepoznavanje općeg u pojedinačnom (P. Berger)

Dodatni tekst o sociološkoj imaginaciji

(link na tekst s 3 dodatna primjera što je sociološka imaginacija)

https://srednja-skola.github.io/sociologija/data/dodatni-materijal/socioloska_imaginacija.pdf

PONOVIMO

- znanost koja proučava društva i načine na koje ta društva oblikuju ponašanje, vjerovanja i identitet ljudi

SOCIOLOGIJA

**SOCIOLOŠKA
IMAGINACIJA**

**SOCIOLOŠKO
RAZMIŠLJANJE**

- mogućnost izdizanja iznad osobnog, svakodnevnog iskustva i sagledavanje sebe i drugih iz šireg vidokruga
- sociološki pogled na društvo

**ZDRAVORAZUMSKO
RAZMIŠLJANJE**

- pravilo odgovornog govora
- opseg polja
- način razumijevanja i objašnjenja događaja i okolnosti
- propitivanje „neupitnog” i „očitog”

DRUŠTVO?

- društvo:
  - kolektiv kojem pripadamo (*razred, prijatelji...*)
  - odnosi sa drugim ljudima (*društvenost*)
  - udruge ili udruženja (*Hrvatsko sociološko društvo...*)
  - kolektivni život uopće (*različite kulture*)
- **DRUŠTVO** – relativno **samostalna**, **samoobnavljajuća** skupina ljudi koji žive na određenom **području** i sudjeluju u **zajedničkoj kulturi**
- **SOCIOLOŠKO GLEDIŠTE NA DRUŠTVO** – **društvo nije stvar** (nešto nepromjenjivo i čvrsto) već **stalan proces** (stalno se mijenja)

GEMEINSCHAFT / GESELLSCHAFT

12

(zajednica)

(društvo)

- **2 oblika ljudskog okupljanja/udruživanja:** (F. Tönnies)
  1. u svrhu racionalnog postizanja cilja (*osobni interes*)
  2. na temelju temperamenta i osobina pojedinca

	GEMEINSCHAFT SELO, OBITELJ	GESELLSCHAFT GRAD, TVRTKA
VEZE MEĐU POJEDINCIMA	JAKE (obitelj i prijatelji)	SLABE (kolege, profesionalci)
STUPANJ SOLIDARNOSTI	VISOK (tradicija, vjerovanja i odnosi)	NIZAK (osobni interesi)
OBLIK ZAJEDNICE	ORGANSKA CJELINA ljudi se osjećaju „kod kuće” – međusobno slični	MEHANIČKA CJELINA međusobno ravnodušni dijelovi – ljudi otuđeni jedni od drugih

SOCIOLOGIJA I DRUGE DR. ZNANOSTI

- razlika nije u tome **ŠTO** se proučava već **KAKO**
- sve znanosti koriste ista pravila (metode) prilikom proučavanja (prikupljanje i analiza podataka...) ali **razlikuju se u vrsti pitanja koja ih zanimaju**

OSTALE DRUŠTVENE ZNANOSTI:

1. Povijest proučava **prošle događaje** kao rezultat društvenih procesa
2. Ekonomija ljudsko djelovanje povezano s **troškovima** i **dobiti**
3. Političke znanosti ljudsko djelovanje povezano s **moći** i **utjecajem**
4. Psihologija **unutarnja stanja pojedinca** i njegove **ličnosti, fiziologiju mozga, mišljenje, učenje, motivaciju, osjećaje...**
5. Antropologija (etnologija) proučava jednostavna, „primitivna“ **(predindustrijska) društva/kulture**

- **SOCIOLOŠKA PERSPEKTIVA** – temelji se na ideji da *pojedinka nije moguće odvojiti od društva* u kojem živi

POSEBNOSTI SOCIOLOŠKOG IZUČAVANJA:

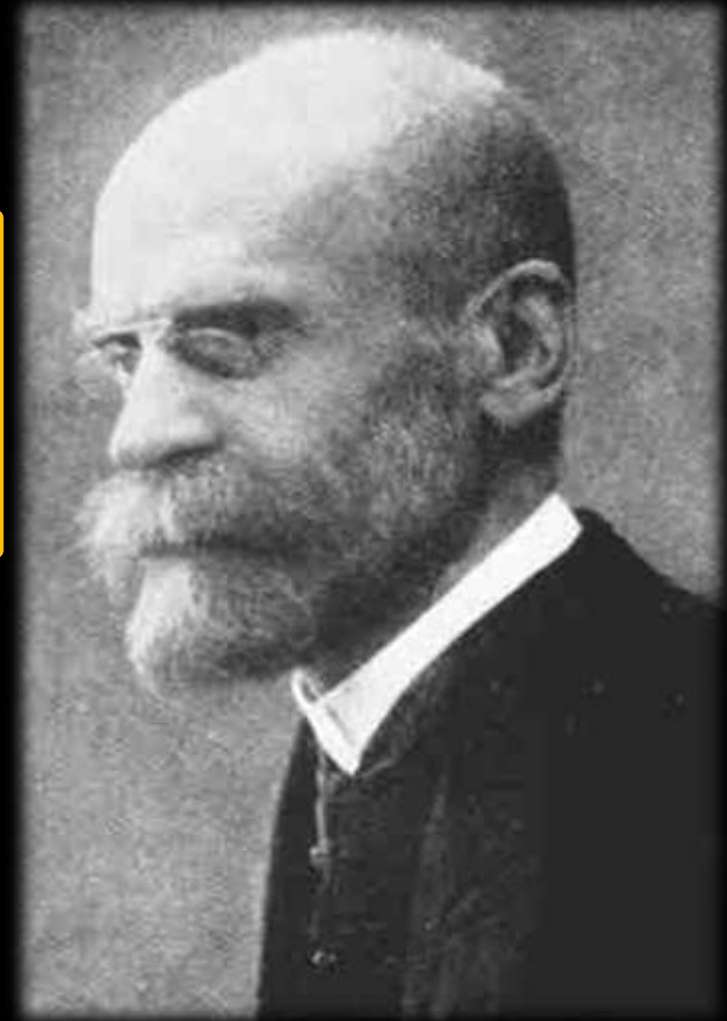
- sociologija je usmjerena na proučavanje ***cjelokupnog društvenog života*** (a ne samo ekonomije, politike, pojedinca...)
- naglašava ***kontekst*** ljudskog djelovanja
- zanima je ***kolektiv*** i ***interakcije među pojedincima***, a ne izolirani pojedinci

INDIVIDUALNO I KOLEKTIVNO

- društvena stvarnost utječe na pojedinca

- **DRUŠTVENE ČINJENICE** – načini djelovanja, mišljenja i osjećanja, koje su izvanjske pojedincu i nameću mu se

- proučavao je **samoubojstva** – stopa samoubojstava se razlikuje od društva do društva

Emile Durkheim

STUDIJA O SAMOUBOJSTVIMA *(Emile Durkheim)*

- SAMOUBOJSTVO – **individualan čin** koji je **društveno određen**

Durkheim ne zanimaju osobni razlozi i osobine ličnosti osoba koje su počinile samoubojstvo, već karakteristike grupa kojima su pripadali pojedinci i način na koji te grupe stvaraju koheziju (osjećaj povezanosti sa zajednicom) i solidarnost među članovima

- Durkheim je primijetio da se stopa samoubojstava **razlikuje od jedne do druge dr. grupe ili situacije u kojoj se pojedinac nalazi**

Čimbenici koji utječu na stopu samoubojstava:

1. **religija** – razlika između katolika i protestanata
2. **obiteljski odnosi** – samci, razvedeni, broj djece u obitelji
3. **rat i mir** – manja stopa za vrijeme rata
4. **ekonomska kriza** – posljedica nagle promjene ekonomskog stanja pojedinca

STUDIJA O SAMOUBOJSTVIMA *(Emile Durkheim)*

- različite stope i različiti tipovi samoubojstva se mogu povezati sa stupnjem **DRUŠTVENE SOLIDARNOSTI** – spona koje drže ljude zajedno (*moralne norme i osjećaji koji osiguravaju integraciju društva*)

tipovi društvenih spona:

1. **INTEGRACIJA** – snaga *povezanosti* pojedinaca s društvenom grupom
2. **REGULACIJA** – *kontrola* individualnih želja i poriva pomoću društvenih normi i pravila ponašanja

STUDIJA O SAMOUBOJSTVIMA *(Emile Durkheim)*

4 tipa samoubojstava (s obzirom na stupanj integracije ili regulacije)

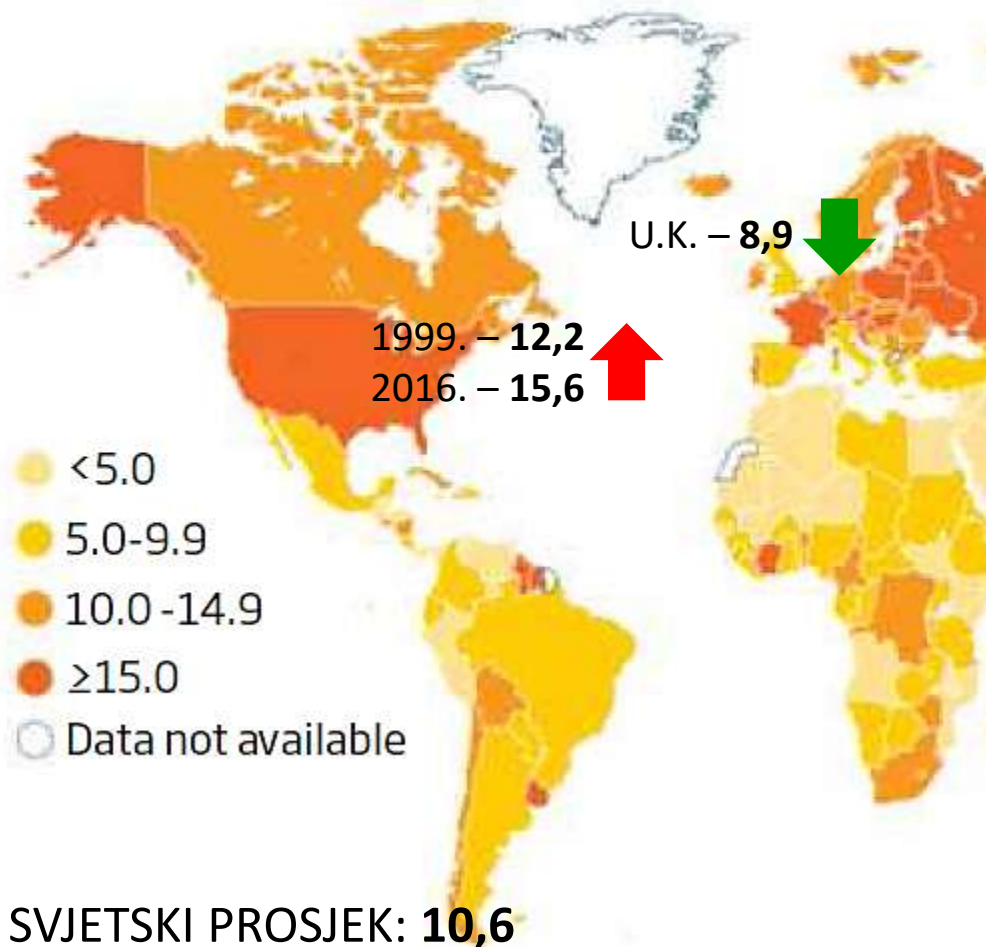
TIP SAMOUBOJSTVA	STUPANJ DRUŠTVENE SOLIDARNOSTI	DRUŠTVENA SITUACIJA	PRIMJER
egoistično	NIZAK	nedostatak integracije	protestanti, samci
anomično	NIZAK	nedostatak regulacije	ekonomska kriza, razvod
altruistično	VISOK	pretjerana integracija	Kamikaze, stari Eskimi
fatalistično	VISOK	pretjerana regulacija	robovi, udane mlade žene bez djece (19. st)

ANOMIJA — stanje bez normi, bez zakona; pojedinac gubi moralne orijentire i njegove želje nisu više regulirane zajedničkim društvenim normama

*U modernim društvima najčešće je **egoistično** i **anomično** samoubojstvo - npr. razvod braka, istodobno izolira ljude (egoizam) i dovodi njihov život u neregulirano stanje (takozvana bračna anomija)*

Global suicide rates

The US has one of the highest rates of suicide per 100,000 population in the world

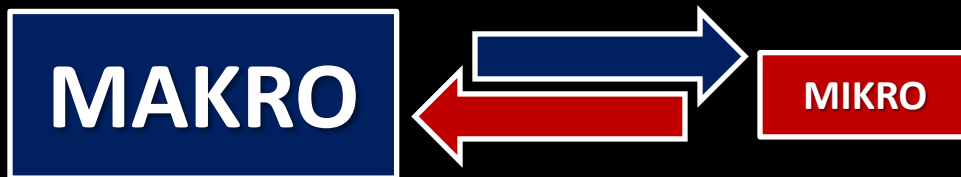
SAD – razlozi samoubojstava

- razlika u **očekivanjima i stvarnim postignućima Američkog sna** – naporan rad i trud ne rezultiraju financijskim uspjehom
- **povećana stopa razvoda** kod ljudi starijih od 50 god. – duplo veća stopa u odnosu na 1990-e
- **stupanj naobrazbe** – 2,4 puta veća stopa samoubojstava srednje i niže stručne spreme u odnosu na višu
- **gospodarska kriza** iz 2008. godine te kriza (smanjena dostupnost) u **korištenju lijekova protiv bolova** (i antidepresiva) pridonose povećanju stope samoubojstava
- **naglašen individualizam** te **slabija vezanost sa zajednicom**
- **slaba socijalna politika** ili **sustav socijalne pomoći** – socijalne države

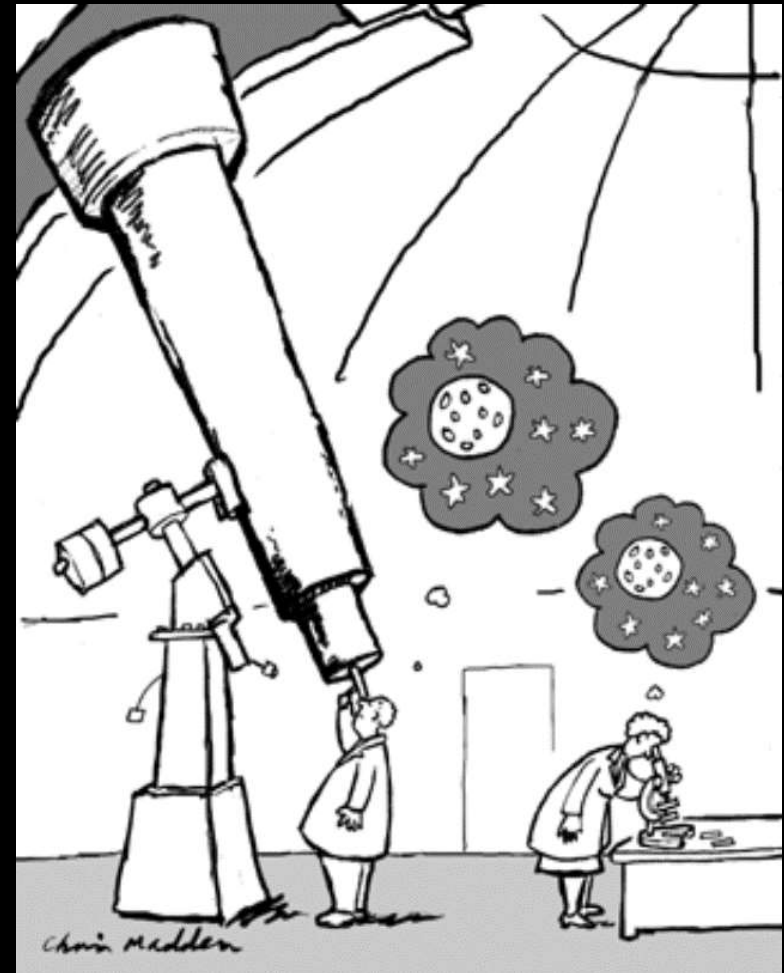
MIKROSOCIOLOGIJA I MAKROSOCIOLOGIJA

– proučavaju odnos između pojedinca i strukture društva, samo **na različitim razinama**

1. **MIKROSOCIOLOGIJA** – proučavanje neposredne, „*licem u lice*” interakcije među ljudima
2. **MAKROSOCIOLOGIJA** – proučavanje **većih grupa, institucija i društvenih sustava** (npr. država, klasa, ekonomija, kultura, religija)

Šire strukture postoje zahvaljujući ponavljajućim akcijama pojedinaca na mikrorazini. S druge strane, ono što ljudi misle, govore i čine oblikovano je utjecajem širih struktura u društvu.

DRUŠTVENO DJELOVANJE I DRUŠTVENA STRUKTURA

- **DRUŠTVENO DJELOVANJE (AKCIJA)**
  - djelovanje u kojem onaj koji djeluje (akter) **uzima u obzir djelovanje drugih i prema tome se orijentira**
  - *sociologiju zanimaju značenja koja ljudi pridaju svojim akcijama*
- **4 (idealna) tipa društvenog djelovanja po Weberu:**
  1. **Tradicionalno** – *djelovanje u skladu s ustaljenim navikama*
  2. **Afektivno** – *u skladu s trenutačnim snažnim osjećajima*
  3. **Vrijednosno - racionalno** – *racionalno odabiranje sredstava ali slijepo držanje do cilja (cilj je apsolutan, cilj opravdava sredstva)*
  4. **Svrhovito - racionalno** – *racionalno odmjeravanje sredstava, cilja i posljedica djelovanja (**instrumentalno** djelovanje)*
- *Promotrimo (objasnimo) brak kroz 4 tipa društvenog djelovanja*

TRADICIONALNO

AFEKTIVNO

VRIJEDNOSNO-RADICIONALNO

SVRHOVITO-RACIONALNO

DRUŠTVENO DJELOVANJE (*akcija*)

ponavljanje

- djelovanje u kojem onaj koji djeluje (akter) **uzima u obzir djelovanje drugih i prema tome se orijentira**

djelovanje u skladu
s **ustaljenim
navikama**

TRADICIONALNO

djelovanje u skladu
s **trenutačnim
snažnim osjećajima**

AFEKTIVNO

**racionalno odabiranje
sredstava** ali **slijepo držanje
do cilja** (*cilj je apsolutan, cilj
opravdava sredstva*)

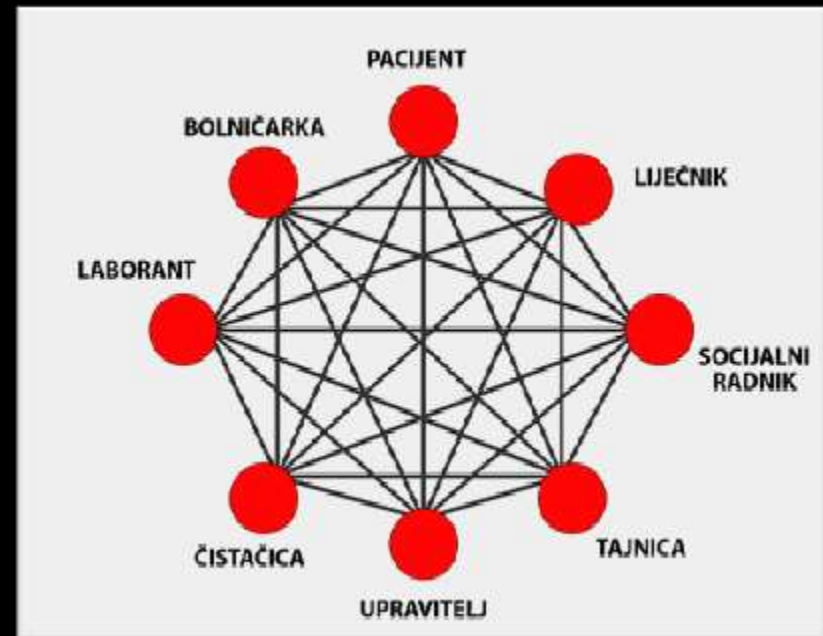
VRIJEDNOSNO
RACIONALNO

SVRHOVITO
RACIONALNO

**racionalno odmjeravanje
sredstava, cilja i
posljedica djelovanja**

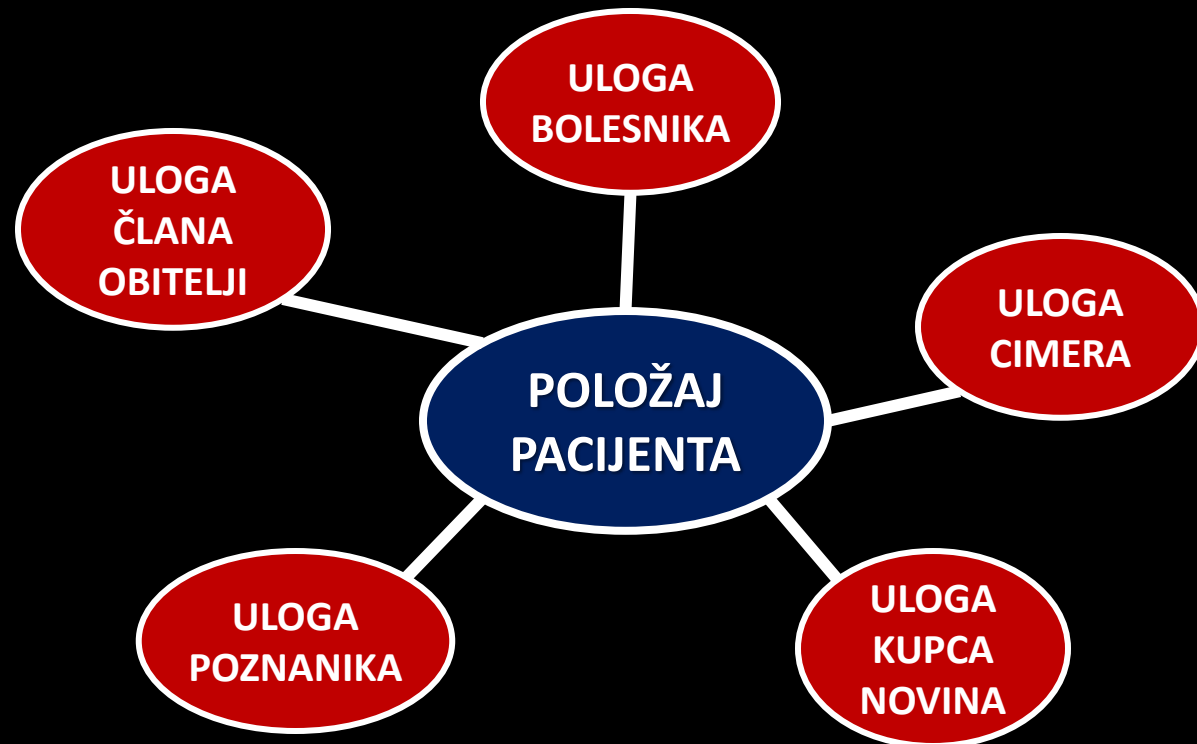
DRUŠTVENO DJELOVANJE I DRUŠTVENA STRUKTURA

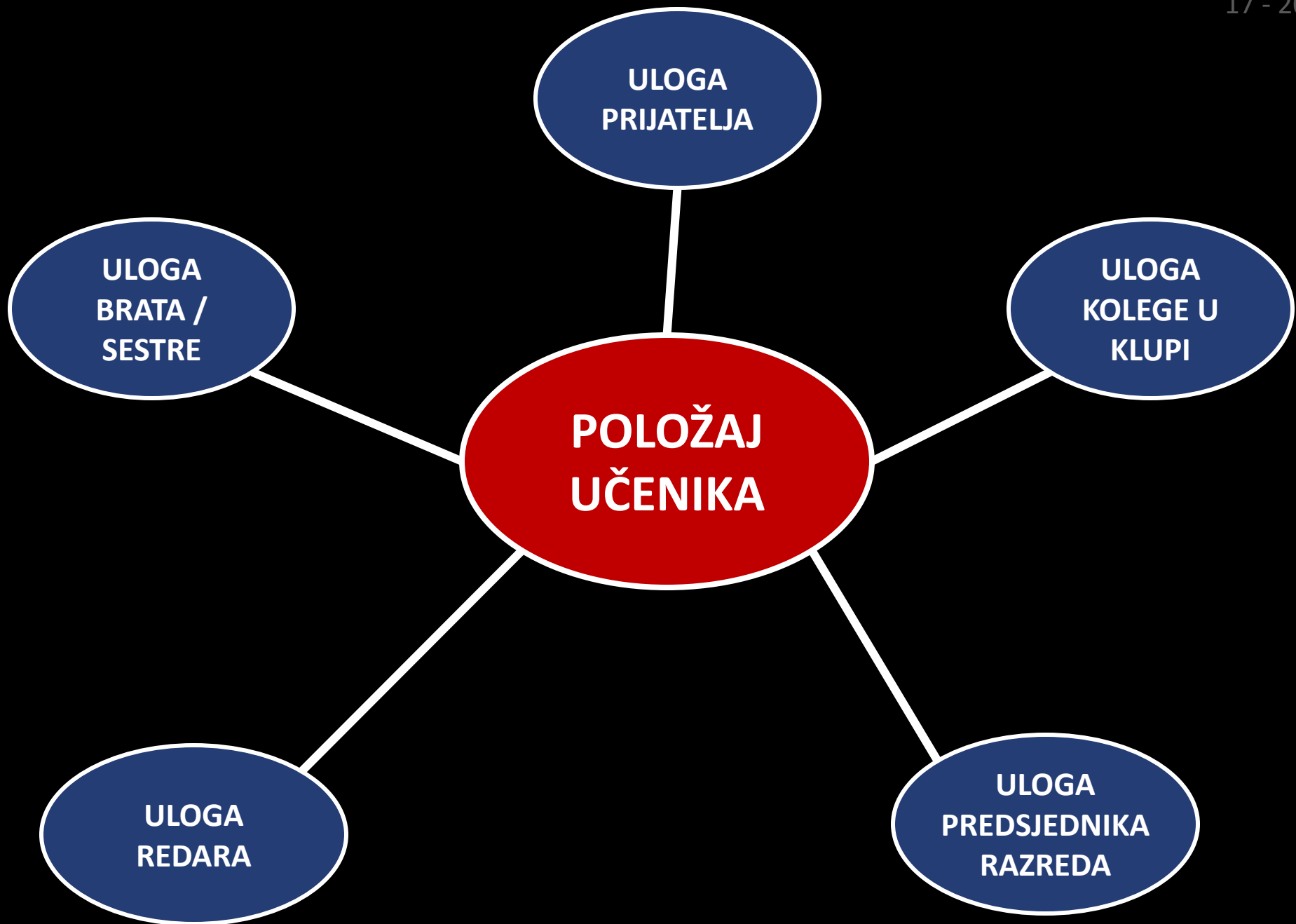
- **DRUŠTVENA STRUKTURA** – relativno trajan, stabilan i uređen **skup odnosa među ljudima**
  - *sastoji se od **djelovanja ljudi** i njihovih **međusobnih odnosa**, a ne od materijalnih predmeta*
- **komponente društvene strukture:**
  - položaj i status
  - uloge
  - društvene grupe
  - organizacije
  - institucije

KOMPONENTE DRUŠTVENE STRUKTURE

1. **POLOŽAJ** (*mjesta* koja pojedinci zauzimaju u društvenoj strukturi) i **STATUS** (položaj koji je *društveno vrednovan* i povezan s različitim *pravima*, *dužnostima* i *očekivanjima*)
2. **ULOGE** (skup *očekivanja* povezanih s određenim *položajem*)

KOMPONENTE DRUŠTVENE STRUKTURE

---

1. **POLOŽAJ** (*mjesta* koja pojedinci zauzimaju u društvenoj strukturi) i **STATUS** (položaj koji je *društveno vrednovan* i povezan s različitim *pravima, dužnostima* i *očekivanjima*)
2. **ULOGE** (skup *očekivanja* povezanih s određenim *položajem*)
3. **DRUŠTVENE GRUPE** (*dvoje ili više ljudi* koji su u *relativno trajnoj i stabilnoj interakciji*, koji dijele zajednički *osjećaj pripadnosti* i *identiteta*)
4. **ORGANIZACIJE** (*veće društvene grupe* nastale radi postizanja nekog *cilja* ili radi *interesa*) – FORMALNE ORGANIZACIJE
5. **INSTITUCIJE** (*društvene aktivnosti* koje se *redovito* i *stalno ponavljaju*, koje se održavaju i reguliraju pomoću društvenih normi i *imaju veliku važnost za socijalnu strukturu*) – obrazovne, gospodarske, političke, religijske, kulturne...

DRUŠTVENO DJELOVANJE I DRUŠTVENA STRUKTURA

- djelovanje pojedinaca je **pod utjecajem** društvene strukture (*npr. očekivanja od pojedine uloge*), a društvena struktura se **mijenja** djelovanjem pojedinaca (*npr. promjena funkcioniranja institucija u društvu*)
- između pojedinca i društva (akcije i strukture) postoji odnos **međuzavisnosti**

MANIFESTNE I LATENTNE FUNKCIJE (R. K. Merton)

- **UČINAK AGREGACIJE** – situacija u kojoj veliki broj ljudi čini iste stvari može proizvesti **učinak suprotan njihovim pojedinačnim namjerama** (*npr. rasna struktura u susjedstvu ili bankrot banke*)
- **MANIFESTNE** (očite) **FUNKCIJE** – one **objektivne posljedice** koje pojedinac u svome djelovanju **namjerava** i **priznaje**
- **LATENTNE** (skrivenе) **FUNKCIJE** – one posljedice djelovanja koje su **nenamjeravane** i **nespoznate**
  - *neke namjeravane i nenamjeravane akcije pojedinaca mogu proizvesti **pozitivne funkcije za društvo** (npr. zatvorska kazna ili prizivanje kiše kod Hopi Indijanaca)*
  - *zadaca sociologije je otkriti manifestne i latentne funkcije (namjeravane i nenamjeravane posljedice nečijeg djelovanja)*

ZNANOST

- Što je znanost?
- **ZNANOST** (*grč. episteme; lat. scientia*) – je znanje i traganje za znanjem utemeljeno na **znanstvenoj metodi**
- **znanost** je empirijska i teorijska djelatnost

znanstvene pretpostavke:

1. pretpostavka o **objektivnom** postojanju svijeta oko nas
(*svijet oko nas nije plod naše mašte*)
2. pretpostavka o **mogućnosti** da se o tom svijetu nešto dozna

- **OBJEKTIVNOST** – spoznaja lišena osobnih utjecaja
  - osobna vjerovanja, vrijednosti i želje moraju što manje utjecati na znanstveni rad – to se postiže kroz **javnost rada** i **ponavljanje istraživanja**
- znanost mora biti **vrijednosno neutralna** – odvojena od vrijednosti (*politika, vjerovanja, stavovi, kultura...*)
  - *pri odabiru teme istraživanja znanstvenik je **vrijednosno relevantan** (odabir teme i gledište na temu istraživanja prema osobnim željama), ali sam proces istraživanja mora biti **vrijednosno neutralan***
  - **rezultati** istraživanja su također **vrijednosno relevantni** jer se rezultate istraživanja nastoji primijeniti u praksi (*npr. rezultate istraživanja o dr. nejednakosti primijeniti kako bi se dr. nejednakost smanjila*)

ZNANOST

Carstvo: *Animalia*

Koljeno: *Chordata*

Razred: *Mammalia*

Red: *Artiodactyla*

Porodica: *Bovidae*

Potporodica: *Bovinae*

Rod: *Bos*

Vrsta: *Bos taurus*

Podvrsta: *Domaće govedo*

Carl von Linné (1707. – 1778.)

OSNOVNI ELEMENTI ZNANSTVENOG POSTUPKA

- **ČINJENICE** – prihvaćene tvrdnje o onome što opažamo (ono „što jest”) – prikupljanje činjenica
- **EMPIRIJSKA PROVJERA** – spoznaja koja se zasniva na prikupljanju i provjeri podataka (iskustveno)
- **PRINCIP DETERMINACIJE** – princip uvjetovanosti (nešto je određeno nečim drugim; jedan uzrok će pod jednakim uvjetima uvijek proizvesti istu posljedicu)
- **TEORIJA** – skup logički povezanih tvrdnji kojima se objašnjavaju činjenice i događaji
  - što je teorija bolja, to će bolje predvidjeti buduće događaje

Je li sociologija znanost?

- specifičnosti sociološkog izučavanja
  - sociologija **nije kao prirodne znanosti** zbog toga jer **društvo nije stvar** i **ljudsko ponašanje nije strogo uvjetovano**
  - sociologija istražuje **ljudska djelovanja** i njihove **posljedice** (ljudsko djelovanje ima neko **značenje** za onoga koji djeluje)
  - ljudi su **svjesni svoga djelovanja** i sila koje djeluju na njih, pa se mogu ponašati u istim situacijama drukčije
  - umjesto determiniranosti (uzrok-posljedica), u sociologiji se govori o **povezanosti** i **vjerojatnostima**
(npr. zašto netko postaje delikvent – postoji više uzroka a ne samo jedan)
- sociologija je znanost jer u izučavanju koristi **znanstvenu metodu**

SOCIOLOŠKA PITANJA

Činjenična – odnose se na **činjenice** o dr. pojavama i procesima

- *npr. koliki je prosječan broj djece u obiteljima, razlika u broju razvedenih/sklopljenih brakova u jednoj godini*

Komparativna – **usporedba** podataka

- *npr. postoji li razlika između broja razvedenih/sklopljenih brakova u Hrvatskoj i Francuskoj, na selu i u gradu...*

Razvojna – usporedba s **prošlim stanjima**

- *npr. je li veći broj razvedenih/sklopljenih brakova danas ili 1991. godine*

Teorijska – kad želimo doznati **zašto** se neka pojava događa

- *npr. utječe li smanjivanje poljoprivrednog stanovništva na prosječan broj djece u obitelji*
- *utječe li zapošljavanje žena na omjer između sklopljenih i razvedenih brakova*

PONAVLJANJE *(sažetak poglavlja)*

- SOCIOLOGIJA
  - SOCIOLOŠKA IMAGINACIJA
  - DRUŠTVO (*SOCIOLOŠKO GLEDIŠTE NA DRUŠTVO*)
    - GEMEINSCHAFT (ZAJEDNICA)
I GESELLSCHAFT (DRUŠTVO)
  - SOCIOLOŠKA PERSPEKTIVA
  - DRUŠTVENE ČINJENICE
  - DRUŠTVENA SOLIDARNOST
    - 4 TIPA SAMOUBOJSTAVA
    - ANOMIJA
- MIKRO I MAKRO SOCIOLOGIJA
  - DRUŠTVENO DJELOVANJE (*AKCIJA*)
  - DRUŠTVENA STRUKTURA
    - DR. POLOŽAJ, STATUS, ULOGE, DR. GRUPE, ORGANIZACIJE I INSTITUCIJE
  - MANIFESTNE I LATENTNE FUNKCIJE
  - ZNANOST
  - SOCIOLOŠKA PITANJA
    - ČINJENIČNA, KOMPARATIVNA, RAZVOJNA I TEORIJSKA